

Formel (Birincil) İş Piyasasında Kadın Çalışan Uzmanlaşmasına Dayalı Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Analizi ve TRA2 Bölgesi¹

Murat ÇİFTÇİ* **Aslıhan Kübra MERT**** **Ayşe Nur ÇİFTÇİ*****

*Sorumlu Yazar: Doç. Dr., Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. ÇEEİ Bölümü, murataciftci@trakya.edu.tr

**Doktora öğrencisi, Lisansüstü Enstitüsü, E-mail: aslihanmert58@gmail.com

***Dr., E-mail: aysenurarslann87@gmail.com

Received Date:01.07.2022 Accepted Date:05.09.2022

Copyright © 2022 Murat Çiftçi, Aslıhan Kübra Mert, Ayşe Nur Çiftçi. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ÖZET

Emek piyasaları birincil ve ikincil emek piyasası olarak ikiye ayrılır. Resmi iş sözleşmesinin yapıldığı, çalışanların sigortalı olduğu birincil emek piyasasında gelir düzeyi de ikincil emek piyasasına göre yüksektir. Türkiye’de birincil emek piyasasında dört farklı statüde istihdam mevcuttur. Bunlar: 1) 4-1/a (işçiler), 2) 4-1/b (tarım dışı sektörlerde bağımsız çalışanlar), 3) 4-1/b (tarım sektöründe bağımsız çalışanlar), 4) 4-1/c (memurlar). Birincil emek piyasasındaki dört farklı statüden üçünde kadın istihdamı yükseldikçe toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaldığı, düşüğe eşitsizliğin arttığı yorumu yapılabilir. Tek istisna statü 4-1/c olup, memur atamalarının merkezi planlamayla yapılması sebebiyle gösterge özelliğine sahip değildir. Bu çalışmada Kars, Iğdır, Ardahan ve Kars’tan oluşan TRA2 bölgesinde birincil iş piyasasında kadın istihdamında görülen uzmanlaşma düzeyleri, hem sayısal hem de sırasal olarak “ordinal, cardinal” durumu analiz edilmiştir. Bu analiz “location quotient” tekniği kullanıldı. Elde edilen bulgular, TRA2 bölgesindeki illerin ülke içerisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en şiddetli iller arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Dört il içindeyse en eşitsizlikçi ilin Ağrı olduğu sonucuyla karşılaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyal politika, bölge bilimi, istihdam.

JEL Sınıflaması: J16, J21, J49, J71

Gender Inequality Analysis Based on Female Employee Specialization in the Formal (Primary) Labor Market and the TRA2 Region

ABSTRACT

Labor markets are divided into primary and secondary labor markets. The income level in the primary labor market, where official employment contracts are made and employees are insured, is also higher than in the secondary labor market. There are four different statuses of employment in the primary labor market in Turkey. These are: 1) 4-1/a (workers), 2) 4-1/b (self-employed in non-agricultural sectors), 3) 4-1/b (self-employed in agriculture), 4) 4-1/c (civil servants). In three of the four different statuses in the primary labor market, it can be interpreted that as women's employment rises, gender inequality decreases, and as it women’s employment decreases, inequality increases. The only exception is status 4-1/c, that does not have an indicative feature since the appointment of civil servants is made through central planning. In this study, the levels of specialization in women's employment in the primary labor market in the TRA2 region consisting of Ağrı, Iğdır, Ardahan, and Kars, and the "ordinal, cardinal"

¹Bu çalışma, 5-7 Mart 2020 tarihinde Kars’ta Kafkas Üniversitesi’nin ev sahipliğinde düzenlenen 1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresi’nde sunulan ve bildiri özeti özet bildiriler kitabında yayımlanan aynı adlı tebliğin geliştirilmiş versiyonudur.

status of this region is both numerically and sequentially analyzed. In this analysis, the “location quotient” technique is used. The findings revealed that the provinces in the TRA2 region are among the provinces with the most severe gender inequality in the country. Among the four provinces, it is concluded that the province with the most inequality was Ağrı.

Keywords: Gender inequality, social politics, regional science, employment.

JEL Classifications: J16, J21, J49, J71

1.GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı olarak bireye toplum tarafından yüklenen rolleri içermektedir. Cinsiyete dayalı rol farklılaşmasına dönük algının yaygın olduğu toplumlarda, cinsiyet farklılığı aynı zamanda bireyler arasında sosyal statü ve rollerde de belirgin ayrışmanın yaşanmasını beraberinde getirmektedir. Cinsiyete dayalı statü ve rol farklılaşmasının cinsiyetler arasında hak ve yükümlülükler açısından da belirgin farklılaşmalara yol açması söz konusudur. Bu durum cinsiyetler arasında ekonomik, sosyal ve siyasal eşitsizlikleri beraberinde getirmektedir. Söz konusu eşitsizlikler, dünyanın hemen her yerinde çeşitli şiddette varlığını sürdürmektedir. Ancak daha eşitsizliklerin şiddeti, az gelişmiş ve gelişen ülkelerde, gelişmiş ülkelere göre çok daha yaygın ve şiddetlidir. Buradan da anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet, bireylerin statü ve rollerinin toplum nezdinde cinsiyete dayalı olarak farklılaşması olduğu kadar, aynı zamanda cinsiyete dayalı olarak yaşanan eşitsizlik meselesidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin az gelişmiş ve gelişen ülkelerde yaygın oluşu kadar, bir ülke içerisinde de gelişmişlik düzeyi düştükçe yayılım gösterme durumuyla da karşılaşmaktadır. Özellikle dual ekonomik yapıyı ifade eden modern ve geleneksel ekonominin bir arda mevcut olduğu gelişen ülkelerde, geleneksel ekonominin hakim olduğu az gelişmiş bölgelerde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin şiddetlendiği görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin şiddeti ve yaygınlığı, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarına göre değişirken, aynı zamanda ülke içerisinde bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarıyla da değişkenlik göstermektedir.

Bu eşitsizliklerin kökenlerine bakıldığında, kadınların ekonomik faaliyetler içerisinde yeterince yer bulamayıp gelir ve servet içerisinde çok düşük pay almalarının etkileri ön plana çıkmaktadır. Geleneksel ekonomilerde tarım sektöründe aile işletmesi içerisinde ücretsiz yardımcı aile işçisi olarak çalışmasına karşılık doğrudan kendine ait bir gelir edinimi olmayan kadın çalışanlar yaygındır. Bu yapının hakim olduğu bölgelerdeki kasaba ve kentlerdeyse kadınlar ya işgücü piyasası dışına itilmekte ve geniş ev hanımı kesiminin oluşumuna yol açmakta, ya da enformel sektörde düşük katma değerli güvencesiz istihdam içerisinde yer almalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla bir ülke veya ülke içerisindeki bölgesel birimde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin tespitinde, karşılaştırmaya konu olan ülke veya ülke içi bölgesel birimler arasında kadınların formel sektördeki istihdam ağırlıklarından hareket edilmesi imkanı mevcuttur.

Türkiye ülkeler içerisinde gelişen ülke kategorisinde yer alan bir ülke konumundadır. Genel olarak toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik şiddetinin az gelişmiş ülkelere göre daha düşük, ancak gelişmiş ülkelere göre daha fazla olduğu bir ülkedir. Gelişen ülke özelliğinde oluşuysa, Türkiye içerisinde homojen olmayan farklı gelişmişlik düzeylerine sahip bölgesel birimlerin eş zamanlı olarak mevcut oluşunu da beraberinde getirmektedir. Ülkenin bazı il, içe, alt bölge ve bölgelerinde yüksek katma değerli hizmet sektörünün temel ekonomik faaliyeti oluşturduğu üretim biçimleri hakimken bazılarındaysa tarım ve hayvancılığı en azından istihdam yaratımında belirleyici öneme sahip olduğu geleneksel ekonomilerin baskın oluşuna yol açmaktadır. TRA2 bölgesi de Türkiye içerisinde tarım ve hayvancılığın yaygın olduğu geleneksel ekonominin yaşandığı az gelişmiş dört ilden kurulu bir alt bölge olma özelliğindedir.

Kars, Iğdır, Ardahan ve Ağrı'dan kurulu olan TRA2 bölgesi, ülke geneline göre düşük GSYİH'nın olduğu, tarım ve hayvancılığın ekonomik faaliyetler içerisindeki ağırlığı oldukça yüksek olan, kamu harcamalarının kamu gelirlerinden çok daha fazla olduğu bölgeler arasındadır. Bu özellikleriyse geleneksel ekonomi ve kırsal yerleşimin bölge il ve ilçelerinde hakimiyetini beraberinde getirmektedir. Tanım gereği geleneksel ekonominin yaygın olduğu yerlerde cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ifade eden toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin de yaygınlığı ve şiddeti artmaktadır.

Bu çalışmada geleneksel ekonominin yaygın olduğu TRA2 bölgesinde yer alan dört ili oluşturan Kars, Iğdır, Ardahan ve Ağrı'da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin durumu ve şiddetinin tespitine odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında ilk olarak öncül çalışma ve raporlarda TRA2 bölgesindeki toplumsal cinsiyet durumuna odaklanılan çalışmaların aktarımı gerçekleştirilmiştir. Ardından işgücü piyasasında kadınların durumu aktarılarak, son aşamada lokasyon katsayısı tekniğiyle gerçekleştirilen uygulamada elde edilen bulguların raporlanarak değerlendirilmesiyle çalışma sonuçlandırılmıştır.

2. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE TRA2 BÖLGESİ

TRA2 bölgesindeki iller, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikte ülke bütünü içerisinde oldukça eşitsizlikçi yapıya sahiptir. Erzurum ile birlikte TRA2 bölgesinde yer alan diğer dört il, ülke genelinde kadınların çalışmasını en düşük düzeyde onaylayan illerdir (Turgut, 2019: 322). Kadınların temsiliyetine göre illerin kümelenmesinin analiz edildiği bir başka çalışmada da dört ilin tamamı, yine en düşük temsilin olduğu küme içerisinde toplanmıştır (Bağdatlı Kalkan, 2018: 96). Dolayısıyla TRA2 bölgesinde yaşayan kadınların, diğer bölgelerde yaşayanlara göre daha dezavantajlı oldukları savunulabilir. Ancak dört il arasında eşitlikçilik konusunda sınırlı da olsa bir ayrışmanın olduğunun da altı çizilmelidir.

TEPAV tarafından 2012 yılı verilerine dayanılarak Şener ve Demirdirek (2014: 38-41)'e hazırlatılan "Kadın dostu kentler" çalışmasında, toplumsal cinsiyet (kadın) eşitliğinde ilk sırada yer alan en eşitlikçi kent olarak İstanbul tespit edilirken, TRA2 bölgesinde yer alan dört ilden Iğdır 35'inci, Ardahan 67'inci, Kars 76'ıncı, Ağrı ise 81'inci sırada yer almıştır. Toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme endeksinde göre de yine kadınların en güçlü olduğu kentin İstanbul olduğu analiz sonuçlarına göre, toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme endeksinde Iğdır bu defa 44'üncülüğe düşmüş, Ardahan 68'inci sırada yer almış, Kars 78'inci olmuş ve Ağrı ise yine 81'incilikle son sırada yer almıştır. Rapora göre Ağrı, lise ve yükseköğretim mezunu kadın oranında, kayıtlı kadın istihdamında, kreş başına düşen çocuk sayısında, yeşil kart kullanımında, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında, kadın danışma merkezinin olmayışında, kız çocuklarının ortaöğretim okullaşma oranında, hem genel hem de ergen doğurganlık hızında, belediye genel meclisindeki kadın temsilci ağırlığında Türkiye içindeki en kötü durumda yer alan iller arasındadır. TRA2 bölgesinde yer alan bir diğer il olan Kars ise, ergen annelik oranındaki yüksekliği ve belediyede en düşük orandaki kadın temsil oranına sahip oluş konularında var olan yetersizlikleriyle öne çıkmıştır. Bir diğer ili oluşturan Ardahan, kadın danışma merkezi ve sığınma evinin olmayışı, kadın ergen doğurganlık hızının yüksekliği, üniversite mezunu kadın ağırlığının düşük oluşuyla kadınların en kötü durumda olduğu iller arasında yer almıştır. Diğer üç ile göre daha iyi konumda olmasına rağmen Iğdır da ergen doğurganlık hızı ve kadın okur-yazarlığının düşük oluşu açısından ülke genelinde son sıralarda yer almıştır (Demirdirek ve Şener, 2014).

TEPAV, 2012 yılı verilerine göre hazırlattığı çalışmayı 2015 ve 2017 yıllarındaki verilere dayanarak 2016 ve 2018 yıllarında yeniden tekrarlatmıştır. 2016'da gerçekleştirilen çalışmada toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet güçlenmesi açısından TRA2'de yer alan dört ilden ikisinde her iki endeks açısından, bir ilde iki endeksinden birisinde olmak üzere

genel bir iyileşme gözlemlenirken, 2018’de bu defa her dört il açısından da istisnasız belirgin bir kötüleşmenin yaşandığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyette yaşanan iyileşme sürdürülemez şekilde sadece iki yıl sonra belirgin şekilde yeniden kötüleşmiştir.

2016 yılındaki durum incelendiğinde, hem toplumsal cinsiyet (kadın) eşitliği sıralamasında hem de toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme sıralamasında Kars’ta belirgin iyileşmenin yaşandığı görülmektedir. Ağrı’daysa toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme sıralamasında bir basamaklık çok sınırlı iyileşme varken toplumsal cinsiyet (kadın) eşitliği sıralamasında 19 basamaklık iyileşme yaşanmıştır. Ardahan’da ise toplumsal cinsiyet eşitliği endeksinde iyileşme yaşanmasına karşılık, toplumsal cinsiyet güçlenme endeksindeyse bir basamaklık da olsa bir gerilemenin yaşandığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Ancak Iğdır için her iki sıralama çalışmasında da şiddetli bozulmanın varlığı dikkat çekmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme sıralamasında en yüksek ağırlığa sahip bileşeni oluşturan “belediye meclisindeki kadın temsiliyet oranı”, genel olarak sıralamalarda 2012 ve 2015 yılları arasındaki şiddetli değişimde belirleyici olmuştur (Kavas Urul, 2016: 13, 19, 20)

TEPAV’ın Kavas Urul (2018)’a iller arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini karşılaştırmak amacıyla 2017 yılına ilişkin verilere dayanarak en güncel hazırlattığı çalışmada gerçekleştirilen analizler sonucunda, TRA2 bünyesindeki dört vilayette de iki yıl öncesine göre hem toplumsal cinsiyet (kadın) eşitliğinde hem de toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenmesinde ciddi gerilemenin yaşandığı tespit edilmiştir. Buna göre toplumsal cinsiyet (kadın) eşitliği sıralamasında 2015 yılına göre 2017 yılında Kars’da 47’inci sıradan 74’üncü sıraya gerileme yaşanmış, Ağrı’da 62’inci sıradan 81’inci son sıraya inilmiş, 44’üncü sıradaki Iğdır’da 76’ıncı sıraya düşmüş ve 60’ıncı sıradaki Ardahan ise 72’inci sıraya inmiştir. Toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme sıralamasında da 2015 yılına göre 2017 yılında Kars’ın 65’inci sıradan 74’üncü sıraya; Ağrı’nın 80’inci sıradan 81’inci son sıraya; Iğdır’ın 61. sıradan 76’ıncı sıraya ve Ardahan’ın 69’uncu sıradan 70’inci sıraya gerilediği görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1.TEPAV Toplumsal Cinsiyet (Kadın) Eşitliği ve Güçlenmesi Sıralama Çalışması Sonuçlarına Göre TRA2 İlleri (2012, 2015, 2017 Karşılaştırması)

Endeksler	Yıl	Kars	Ağrı	Iğdır	Ardahan
Toplumsal cinsiyet (kadın) eşitliği endeksi	2012	76	81	35	67
	2015	47	62	44	60
	2017	74	81	76	72
Toplumsal cinsiyet (kadın) güçlenme endeksi	2012	78	81	44	68
	2015	65	80	61	69
	2017	74	81	76	70

Kaynaklar:

- Şener, Ü. ve H. Demirdirek (2014), *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması*, TEPAV yayınları, Ankara.
 Kavas Urul, A. (2016), *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi - 2016*, TEPAV yayınları, Ankara.
 Kavas Urul, A. (2018), *Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi - 2018*, TEPAV, Ankara.

TRA2 alt bölgesinde toplumsal eşitlik ve güçlenme endekslerinde ülke geneline göre görülen belirgin bozulma, alt bölge illerinde yaşayan kadınların aynı zamanda ülke geneline göre çok daha yüksek oranda mutsuzluğuna sebep olmaktadır. TÜİK tarafından 81 il için gerçekleştirilen yaşam memnuniyeti araştırmasında, Türkiye bütünü için kadınların %9.6’sının mutsuz olduklarını beyan ettikleri sonucuyla karşılaşılmaktadır. Bu çalışmada üç metropolden Ankara’da kadınlar arasında %8.2 olan mutsuzluk oranı, İstanbul’da %8.8 ve İzmir’de de %10 olarak gerçekleşmiştir. Hâlbuki TRA2 alt bölgelerinde yer alan dört ilde mutsuz olduklarını beyan eden kadınların oranı hem ülke ortalamasının hem de üç metropolün oldukça üzerinde olup, kadınlardaki mutsuzluk oranının en yüksek olduğu TRA2 bölgesindeki ili oluşturan Iğdır’da %18.7 ile ülke ortalamasının %194.3’üne ulaşmaktadır. Bu oran Ağrı’da %16.9 ile ülke ortalamasının %175.3’ünü bulmaktadır. Kars’ta ise mutsuz olduklarını beyan eden

kadınların oranı %12.9 ile ülke ortalamasının %133.7'sine denk gelmektedir. Ardahan'da ise bu orana %12.1 ile ülke ortalamasının %125.8'ine ulaşmaktadır. Dolayısıyla genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal cinsiyet güçsüzlüğünün beraberinde kadınlarda mutsuzluğu arttırdığı, TRA2 alt bölgesi örneğinden de açıkça görülmektedir.

Tablo 2. TRA2 Bölgesi, Üç Metropol ve Türkiye Genelinde Kadınların Mutsuzluk Oranları - 2013

Ülke /Seçilmiş İller	Mutsuz kadınlar	
	%	TR=100
Türkiye	9,6	100,0
İstanbul	8,8	90,9
Ankara	8,2	85,0
İzmir	10,0	104,3
Kars	12,9	133,7
Ağrı	16,9	175,3
İğdir	18,7	194,3
Ardahan	12,1	125,8

Kaynak: TÜİK (2014), Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2013, Ankara.

3.TRA2 BÖLGESİNDEKİ FORMEL İŞGÜCÜ PİYASASINDA KADIN İSTİHDAMININ DURUMU

TRA2 alt bölgesindeki dört ilin tümünde, iş akdine dayalı 4-1/a statüsünde sigortalı olarak formel işgücü piyasasında istihdam edilen kadınların sayısal hacmi ve oransal ağırlığı erkeklere göre son derece düşüktür. Kars'ta 4-1/a statüsündeki kadın çalışanların sayısı 6358 kişi ile sınırlı olup, bu sayısal hacim 15-64 yaş grubundaki aktif çalışma çağında yer alan 86704 kadın içerisinde sadece %7.33'lük ağırlığın olduğunu göstermektedir. Kars'taki %7.33'lük düşük istihdam oranına karşılık bu oran erkeklerde %19.46 ile kadınlardaki ağırlığın iki katını aşmaktadır. İğdir'da ise 4-1/a'lı statü formel işgücü piyasasında yer alan kadınların istihdam oranı %7.42 iken bu oran erkeklerde %20.30 olarak gerçekleşmiştir. Ardahan'da ise istihdam oranı kadınlarda %8.45 olarak gerçekleşirken erkeklerde %17.65 olmuş; Ağrı'daysa bu oran kadınlarda %3.88 iken erkeklerde %12.95 olarak gerçekleşmiştir. TRA2 bölge bütünü içinse bu oranlar kadın ve erkeğe göre %5.85'e %17.65 şeklindedir. Buradan da görüleceği üzere istihdam oranları kadınlarda erkeklerin 1/3 ile ¼'ü arasında dalgalanmaktadır. Diğer bir deyişle erkekler 4-1/a'lı olarak kadınlara göre üç ile dört kat arasında daha fazla istihdam edilmektedirler. Halbuki bu fark ülke bütününde kadınlar aleyhinde iki katın biraz üzerindedir.

Tablo 3. TRA2 Bölgesi ve Bölge İlleri ile Türkiye'de 4-1/a Statülü Çalışanlarda İstihdam Oranları

		Kars	Ağrı	İğdir	Ardahan	TRA2	Türkiye
Kadın	(1) 15-64 yaş nüfus	86.704	150.552	58.784	29.577	325.617	27.149.051
	(2) 4-1/a'lı istihdamı	6.358	5.843	4.364	2.499	19.064	4.088.222
	(3)= % (2)x100/(1)	7,33	3,88	7,42	8,45	5,85	15,06
	TR(3)=100 Endeksi %	48,70	25,77	49,30	56,11	38,88	100,00
Erkek	(1) 15-64 yaş nüfus	98.231	168.376	64.076	33.850	364.533	27.732.601
	(2) 4-1/a'lı istihdamı	19.114	21.798	13.010	10.402	64.324	10.389.595
	(3)= % (2)x100/(1)	19,46	12,95	20,30	30,73	17,65	37,46
	TR(3)=100 Endeksi %	51,94	34,56	54,20	82,03	47,10	100,00
Toplam	(1) 15-64 yaş nüfus	184.935	318.928	122.860	63.427	690.150	54.881.652
	(2) 4-1/a'lı istihdamı	25.472	27.641	17.374	12.901	83.388	14.477.817
	(3)= % (2)x100/(1)	13,77	8,67	14,14	20,34	12,08	26,38
	TR(3)=100 Endeksi %	52,21	32,85	53,61	77,10	45,80	100,00

Kaynak: SGK (2018), SGK İstatistik Yıllığı 2017, Ankara.

TRA2 alt bölgesinde tarım dışı formel sektörde kendi nam ve hesabına çalışanları ifade eden 4-1/b statüsünde sigortalı olarak formel işgücü piyasasında istihdam edilen kadınların sayısal hacmiyle oransal ağırlığı da tıpkı iş akdine dayalı çalışan 4-1/a'lılardaki gibi erkeklere göre son

derece düşüktür. Kars'ta 4-1/b'li sigortalı kadın çalışanların sayısı 643 kişi olup, bu sayı aktif çalışma çağındaki kadınların %0.74'üyle sınırlıdır. Kars'ta kadınlardaki tarım dışı 4-1/b'lilerdeki istihdam oranı erkeklerde beş katı aşarak %3.78'e ulaşmaktadır. İstihdam oranları Iğdır'daki kadınlarda %0.80 ve erkeklerde altı katlık artışla %4.87; Ardahan'da kadınlarda %0.78 ve erkeklerde yine kadınlara göre altı katlık artışla %4.82 ve son olarak da Ağrı'daki kadınlarda %0.40'a karşılık kadınlara göre sekiz buçuk katlık artışla %3.42 olarak gerçekleşmiştir. TRA2 bölge bütününde ise bu oranlar kadınlarda %0.60 ve erkeklerde %3.9 şeklindedir. Buradan da görüleceği üzere kadın ve erkeklerdeki istihdam oranlarında dört ilde beş-sekiz buçuk kat arasında değişen açılmanın varlığıyla karşılaşılmaktadır. Halbuki cinsiyetler arasında istihdam ağırlıklarındaki katsal farklılık ülke bütününde üç katı biraz aşmaktadır.

Tablo 4. TRA2 Bölgesi ve Bölge İlleri ile Türkiye'de Tarım dışı 4-1/b Statülü Çalışanlarda İstihdam Oranları

		Kars	Ağrı	Iğdır	Ardahan	TRA2	Türkiye
Kadın	(1) 15-64 yaş nüfus	86.704	150.552	58.784	29.577	325.617	27.149.051
	(2) Tarım dışı 4-1/b'li istihdamı	643	597	470	230	1.940	434.260
	(3)= % (2)x100/(1)	0,74	0,40	0,80	0,78	0,60	1,60
	TR(3)=100 Endeksi %	46,36	24,79	49,99	48,62	37,25	100,00
Erkek	(1) 15-64 yaş nüfus	98.231	168.376	64.076	33.850	364.533	27.732.601
	(2) Tarım dışı 4-1/b'li istihdamı	3.710	5.754	3.121	1.630	14.215	1.613.008
	(3)= % (2)x100/(1)	3,78	3,42	4,87	4,82	3,90	5,82
	TR(3)=100 Endeksi %	64,95	58,76	83,68	82,82	67,01	100,00
Toplam	(1) 15-64 yaş nüfus	184.935	318.928	122.860	63.427	690.150	54.881.652
	(2) Tarım dışı 4-1/b'li istihdamı	4.353	6.351	3.591	1.860	16.155	2.047.268
	(3)= % (2)x100/(1)	2,35	1,99	2,92	2,93	2,34	3,73
	TR(3)=100 Endeksi %	63,10	53,38	78,35	78,61	62,75	100,00

Kaynak: SGK (2018), SGK İstatistik Yıllığı 2017, Ankara.

TRA2 alt bölgesinde tarım sektörü içerisinde kendi nam ve hesabına çalışanları ifade eden 4-1/b'li sigortalı kadınların sayısal hacmiyle oransal ağırlığı ile aynı statüdeki erkek sigortalıların mukayesesinde, hacimsel ve ağırlıklardaki farkın çok daha şiddetli gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre Kars'ta 4-1/b'li sigortalı kadınlardaki istihdam oranı %0.25 iken erkeklerde %4.24; Iğdır'daki kadınlarda %0.34 iken erkeklerde %2.39; Ardahan'daki kadınlarda %0.67 iken erkeklerde %9.08 ve Ağrı'daki kadınlarda %0.15 iken erkeklerde %1.85 olarak gerçekleşmektedir. TRA2 bölge bütününde ise bu oranlar kadınlarda %0.26 ve erkeklerde %3.26 olmuştur. Ülke bütününde kadın ve erkek sigortalıların istihdam oranlarındaki katsal ağırlıkta görülen yaklaşık beş katlık açıklık, TRA2 bölge bütününde on iki buçuk katı aşmakta olup, bu alt bölgede yer alan dört ildeyse yedi ile on yedi kat arasında değişmektedir.

Tablo 5. TRA2 Bölgesi ve Bölge İlleri ile Türkiye'de Tarım 4-1/b Statülü Çalışanlarda İstihdam Oranları

		Kars	Ağrı	Iğdır	Ardahan	TRA2	Türkiye
Kadın	(1) 15-64 yaş nüfus	86.704	150.552	58.784	29.577	325.617	27.149.051
	(2) Tarım 4-1/b'li istihdamı	214	228	200	198	840	120.411
	(3)= % (2)x100/(1)	0,25	0,15	0,34	0,67	0,26	0,44
	TR(3)=100 Endeksi %	55,65	34,15	76,71	150,94	58,16	100,00
Erkek	(1) 15-64 yaş nüfus	98.231	168.376	64.076	33.850	364.533	27.732.601
	(2) Tarım 4-1/b'li istihdamı	4.164	3.115	1.532	3.074	11.885	585.181
	(3)= % (2)x100/(1)	4,24	1,85	2,39	9,08	3,26	2,11
	TR(3)=100 Endeksi %	200,89	87,68	113,31	430,37	154,50	100,00
Toplam	(1) 15-64 yaş nüfus	184.935	318.928	122.860	63.427	690.150	54.881.652
	(2) Tarım 4-1/b'li istihdamı	4.378	3.343	1.732	3.272	12.725	705.592

(3)= % (2)x100/(1)	2,37	1,05	1,41	5,16	1,84	1,29
TR(3)=100 Endeksi %	184,13	81,53	109,65	401,25	143,41	100,00

Kaynak: SGK (2018), SGK İstatistik Yıllığı 2017, Ankara.

Tarım ve tarım dışı sektör ayrımı olmaksızın tüm sektörlerde kendi nam ve hesabına çalışan sigortalılar açısından konu ele alındığında da TRA2 alt bölgesindeki cinsiyete dayalı eşitsizlikteki uçurum teyit edilmektedir. Buna göre 4-1/a'lı kadın sigortalılardaki istihdam oranları Kars'ta %0.99; Iğdır'da %1.14; Ardahan'da %1.45; Ağrı'da %0.55 ve TRA2 alt bölge bütününde %0.85 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar erkeklerdeyse %8.02; Iğdır'da %7.26; Ardahan'da %13.90; Ağrı'da %5.27 ve TRA2 alt bölge bütününde %7.16'dır. Buna göre kadın ve erkek istihdam oranlarındaki katsal farklılık Kars ve TRA2 bütünde sekiz, Iğdır'da altı, Ardahan ve Ağrı'da dokuz katı aşmaktayken bu ayrışma ülke bütününde dört kata ulaşmamaktadır.

Tablo 6. TRA2 Bölgesi ve Bölge İlleri ile Türkiye'de Tüm 4-1/b Statülü Çalışanlarda İstihdam Oranları

		Kars	Ağrı	Iğdır	Ardahan	TRA2	Türkiye
Kadın	(1) 15-64 yaş nüfus	86.704	150.552	58.784	29.577	325.617	27.149.051
	(2) Tüm 4-1/b'li istihdamı	857	825	670	428	2.780	554.671
	(3)= % (2)x100/(1)	0,99	0,55	1,14	1,45	0,85	2,04
	TR(3)=100 Endeksi %	61,79	34,26	71,26	90,47	53,38	127,73
Erkek	(1) 15-64 yaş nüfus	98.231	168.376	64.076	33.850	364.533	27.732.601
	(2) Tüm 4-1/b'li istihdamı	7.874	8.869	4.653	4.704	26.100	2.198.189
	(3)= % (2)x100/(1)	8,02	5,27	7,26	13,90	7,16	7,93
	TR(3)=100 Endeksi %	21,40	14,06	19,38	37,09	4,32	21,16
Toplam	(1) 15-64 yaş nüfus	184.935	318.928	122.860	63.427	690.150	54.881.652
	(2) Tüm 4-1/b'li istihdamı	8.731	9.694	5.323	5.132	28.880	2.752.860
	(3)= % (2)x100/(1)	4,72	3,04	4,33	8,09	4,18	5,02
	TR(3)=100 Endeksi %	126,56	81,48	116,14	216,90	112,18	134,47

Kaynak: SGK (2018), SGK İstatistik Yıllığı 2017, Ankara.

Merkezi planlama ile ülke içerisinde dağıtımı yapılan kamu kesimi çalışanlarını oluşturan memurları ifade eden 4-1/c statüsündeki sigortalılar açısından konu ele alındığında, bu defa dört il ve TRA2 alt bölgesi ile ülke bütünündeki kadın ve erkek istihdamlarındaki katsal açılmanın birbirine çok yaklaştığı açık şekilde görülmektedir. 4-1/c statüsündeki sigortalılığı, bölgesel bazda bölge içi formel yani birincil işgücü piyasası olarak görmek olanaksızdır. Dolayısıyla merkezi planlamaya gidildiğinde söz konusu toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliğin bölgelerarasındaki açılması da sınırlanmaktadır.

Tablo 7. TRA2 Bölgesi ve Bölge İlleri ile Türkiye'de 4-1/c Statülü Çalışanlarda İstihdam Oranları

		Kars	Ağrı	Iğdır	Ardahan	TRA2	Türkiye
Kadın	(1) 15-64 yaş nüfus	86.704	150.552	58.784	29.577	325.617	27.149.051
	(2) 4-1/c'li istihdamı	3.858	4.476	2.368	1.413	12.115	1.085.798
	(3)= % (2)x100/(1)	4,45	2,97	4,03	4,78	3,72	4,00
	TR(3)=100 Endeksi %	111,26	74,34	100,72	119,45	93,03	100,00
Erkek	(1) 15-64 yaş nüfus	98.231	168.376	64.076	33.850	364.533	27.732.601
	(2) 4-1/c'li istihdamı	9.143	12.702	4.583	3.241	29.669	1.900.290
	(3)= % (2)x100/(1)	9,31	7,54	7,15	9,57	8,14	6,85
	TR(3)=100 Endeksi %	135,83	110,09	104,38	139,73	26,84	100,00
Toplam	(1) 15-64 yaş nüfus	184.935	318.928	122.860	63.427	690.150	54.881.652
	(2) 4-1/c'li istihdamı	13.001	17.178	6.951	4.654	41.784	2.986.088
	(3)= % (2)x100/(1)	7,03	5,39	5,66	7,34	6,05	5,44
	TR(3)=100 Endeksi %	129,21	98,99	103,98	134,86	111,27	100,00

Kaynak: SGK (2018), SGK İstatistik Yıllığı 2017, Ankara.

4. ÇALIŞMA SORUSU, VERİ SETİ, YÖNTEM VE İLGİLİ LİTERATÜR

Çalışma Sorusu ve Dayanakları

Formel işgücü piyasası, enformel işgücü piyasasının aksine profesyonel işlerin yoğunlaştığı, gelir düzeyinin çok daha yüksek olduğu, çalışanlara toplum içerisinde çok daha yüksek sosyal statü sağlama potansiyeli olan işgücü piyasası olma özelliği göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden en çok muzdarip kesimi oluşturan kadınlar açısından da formel işgücü piyasası içerisinde yer bulma imkanı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sınırlanması anlamını taşıyacaktır. Diğer bir deyişle formel işgücü piyasası içerisinde istihdam olma düzeyi, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden etkilenme şiddetinde de önemli bir gösterge özelliği göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden etkilenme şiddetinin ölçümü için gereken bir diğer unsur ise karşılaştırma yapılacak alan oluşturulmasıdır. Bazen ülkelerden bazen de ülke içerisindeki bölgesel birimlerden oluşan bu alan içerisinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin karşılaştırmalı durumuna ulaşılmaktadır. Bu çalışmada da Türkiye evrenindeki 81 ilin oluşturduğu gözlemler arasında TRA2 alt bölgesini oluşturan dört ilde (Kars, Ardahan, Iğdır, Ağrı), formel işgücü piyasasında beş farklı kesimin her birisinde (4-1/a, tarım dışı 4-1/b, tarım 4-1/b, toplam 4-1/b ve 4-1/c) istihdam edilen kadın çalışanlar açısından istihdamda bölgesel uzmanlaşma düzeyleri hesaplanıp 81 il içerisindeki uzmanlaşma sırası tespit edilerek toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki durumu analiz edilmiştir. Buna göre TRA2 alt bölgesinde formel işgücü piyasasında istihdam edilen kadınların bölgesel uzmanlaşma düzeyleri ne kadar yüksekse diğer alt bölge ve illere göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin de o denli düşük olduğu sonucuna varma imkanı mevcuttur. Buna dayanarak kurgulanan uygulamanın çıkışına temel oluşturan çalışma sorusu da TRA-2 alt bölgesindeki illerde kadın çalışanların formel işgücü piyasasındaki istihdamına göre bölgesel uzmanlaşma düzeyleri;

- Nedir?
- Diğer alt bölge ve iller karşısında ne durumdadır?

şeklinde oluşmaktadır.

Veri Seti

Bölgesel uzmanlaşma tespitinde kullanılan veriler, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yıllık olarak yayınlanan istatistik yıllıklardan 2017 yılı için derlenmiştir. Bu yıllıklarda dört farklı sigortalı kesimine göre iller itibarıyla aktif sigortalı çalışan sayıları sunulmaktadır. Bu söz konusu sigortalı kesimleri ise:

- İş akdine dayalı olarak çalışan 4-1/a statüsündeki sigortalılar,
- Tarım dışı sektörlerde kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlardan oluşan 4-1/a statüsündeki sigortalılar,
- Tarım sektöründe kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlardan oluşan 4-1/a statüsündeki sigortalılar,
- Tarım ve tarım dışı sektör toplamı itibarıyla bağımsız olarak çalışan bütün 4-1/b statüsündeki sigortalılar,
- Kamu kesiminde çalışan memurlardan oluşan 4-1/c statüsündeki sigortalılardır.

Yöntem

Bölgelerin uzmanlaştığı alanlara göre birbirleriyle karşılaştırılmasıyla mukayeseli üstünlükleri ortaya koymak için kullanılan bir katsayıdır. İstihdam verilerine dayanarak gerçekleştirilen analizlerde elde edilen katsayı değeri, bölgede o meslekteki bölgesel uzmanlaşma düzeyini göstermektedir. Miller vd (1991: 67) çalışmasında bölgesel uzmanlaşmanın düşük düzeyde de

olsa 0,7’de başladığını, 1,3’ü aşınca da çok yüksek bölgesel uzmanlaşma seviyesine ulaşıldığını ifade etmiş olup uzmanlaşma düzeylerini de beş grupta toplamışlardır. Buna göre:

1. Grup: LQ değeri 0,70’den küçükse çok düşük bölgesel uzmanlaşma vardır.
2. Grup: LQ değeri 0,70 ile 0,90 arasındaysa düşük bölgesel uzmanlaşma vardır.
3. Grup: LQ değeri 0,90 ile 1,10 arasındaysa orta düzeyde bölgesel uzmanlaşma vardır.
4. Grup: LQ değeri 1,10 ile 1,30 arasındaysa yüksek düzeyde bölgesel uzmanlaşma vardır.
5. Grup: LQ değeri 1,31 ve üzerindeyse çok yüksek düzeyde bölgesel uzmanlaşma vardır.

5.Literatür

Lokasyon katsayısına dayanarak bölgesel uzmanlaşmanın tespit edildiği çok geniş literatür mevcuttur. Bu sebeple bu çalışmada son beş yılda göze çarpan başlıca çalışmaların özetlenmesiyle literatür aktarımı gerçekleştirilmiştir. Literatür sunumu iki aşamada gerçekleştirilmiş olup, ilk aşamada sektör bazında bölgelerarası uzmanlaşma karşılaştırmalarının gerçekleştirildiği çalışmalara yer verilmiştir. İkinci aşamadaysa bu defa hedef bölgede sektörlerin kendi aralarındaki uzmanlaşma düzeylerindeki karşılaştırmayı içeren çalışmaların sunumuna gidilmiştir.

Morrissey (2014) İrlanda’daki on denizcilik sektöründe bölgesel uzmanlaşma düzeylerini tespit ederek analiz gerçekleştirmede lokasyon katsayısı tekniğini kullanmıştır. Asaloş ve Iordănescu (2015) çalışmalarında Romanya’da tekstil sektörünün bölgesel uzmanlaşma düzeylerini diğer sektörlerle karşılaştırmalı olarak analiz etmek için lokasyon katsayısı tekniğinden faydalanmışlardır. Morrissey (2016) İrlanda’da düzey 2’ye göre sektörlerin bölgesel uzmanlaşma düzeylerini analiz etmede lokasyon katsayısı tekniğinden yararlanmışlardır. Şahin ve Türkoğlu (2017) mobilya endüstrisinde bölgesel uzmanlaşmanın 2003-2014 arasındaki gelişimini analiz etmede, lokasyon katsayısı tekniğinden faydalanmıştır. Berawi vd (2017) Endonezya’daki yol projesi için etkin güzergahı belirlemek amacıyla dört alternatif bölgedeki sektörel uzmanlaşma düzeylerini, lokasyon katsayısı tekniği kullanarak analiz etmiştir. Şahin vd (2018) bilgi yoğun endüstrilerde bölgesel uzmanlaşmanın tespiti için çalışmalarında lokasyon katsayısı tekniğiyle analizlerini gerçekleştirmişlerdir. Karahan ve Kırval (2018) çalışmalarında, Türkiye’deki deniz taşımacılığı sektörünün bölgesel açıdan uzmanlaşma düzeylerini analiz etmek için lokasyon katsayısı tekniğini kullanmışlardır. Çiftçi (2018a) çalışmasında üç ana sektördeki bölgesel uzmanlaşmanın analiz edilmesine lokasyon katsayısı tekniğinden yararlanmışlardır. Diğer bir çalışmasındaysa Çiftçi (2018b) bu defa üniversitede görev yapan akademisyenlerde illere göre bölgesel uzmanlaşma düzeylerini tespit için lokasyon katsayısı tekniğini kullanmıştır.

Manavgat ve Saygılı (2014) çalışmalarında teknoloji kullanımlarına göre sınai faaliyet kollarının Ege bölgesindeki üç alt bölgede 2001 ve 2009 yıllarındaki bölgesel uzmanlaşma düzeylerini tespit ederek analizini gerçekleştirmede lokasyon katsayısından faydalanmışlardır. Sungur (2015) çalışmasında TR61 alt bölgesindeki sektörel uzmanlaşmanın tespitini, lokasyon katsayısı tekniğiyle analiz etmiştir. Alhowaish vd (2015) Suudi Arabistan’daki Tebuk bölgesindeki on sekiz sektörün bölgesel uzmanlaşma düzeylerini karşılaştırmayı esas aldıkları çalışmalarında lokasyon katsayısı tekniğini kullanmışlardır. Rani (2017) Endonezya’nın Açe bölgesinde turizm alt yapısını tespit etmek için sektörlerdeki bölgesel uzmanlaşmaya odaklandığı çalışmasında lokasyon katsayısı tekniğini kullanmıştır. Çiftçi (2018c) çalışmasında, Trakya alt bölgesinde sektörlerin uzmanlaşma düzeylerinin karşılaştırılmasında lokasyon katsayısından yararlanmışlardır. Niyimbanira (2018) Güney Afrika Cumhuriyeti’nin kuzeydoğu bölgesinde sektörlerin bölgesel uzmanlaşma düzeylerini tespit etmek için

gerçekleştirdiği analizlerinde lokasyon katsayı tekniğinden faydalanmıştır. Urhan ve Sandal (2019), tekstil sanayisinin 26 alt bölgeden oluşan düzey 2’de 2009-2015 arasındaki uzmanlaşma düzeylerini analizi lokasyon katsayısı tekniğiyle gerçekleştirmiştir. Kartikawati ve Sundari, (2019) Endoneya’nın Malinau bölgesindeki sektörel üretimde bölgesel uzmanlaşma düzeylerini tespit etmek için lokasyon katsayısı tekniğinden yararlanmışlardır. Yamaç (2019) da çalışmasında yine tekstil sektöründe düzey 2’ye göre bölgesel uzmanlaşma düzeyini aynı teknikle bu defa 2017 yılı için ve girişimle ciro hacimlerini de dahil ederek gerçekleştirmiştir.

6. TRA2 BÖLGESİNDE FORMEL KADIN İSTİHDAMINDA BÖLGESEL UZMANLAŞMAMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Dört kategorideki kadın istihdamının 81 ilin her birisindeki uzmanlaşma düzeyleri hesaplanmıştır. Ardından elde edilen katsayı değerleri küçükten büyüğe doğru sıralanarak, en düşük uzmanlaşmaya sahip ilden en yüksek uzmanlaşmaya sahip uzmanlaşmama sırası tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, TRA2 bölgesindeki 4-1/a’lı kadın çalışanların Ağrı’da 0,53’lük değerle en düşük 7. uzmanlaşmaya sahip olduğunu, Ardahan’ın 0,54’le 9. sırada bulunduğunu, 0,67’lik değerle Kars’ın 29. düşük sırada yer aldığını, Iğdır’ınsa 0,73’lük katsayı değeriyle 36. düşük sıradaki ili oluşturduğunu göstermektedir. Tarım dışındaki 4-1/b’li kadınlardaysa katsayı değerleri ve sırasıysa Ardahan’da 0,47’yle 8. sırada, Ağrı’da 0,51’le 11. sırada, Kars’ta 0,63’le 17. sırada, Iğdır’daysa 0,74’le 22. sırada olunduğunu göstermektedir. Tarımda bağımsız çalışanlardaysa Ağrı’da 0,70’le 17. sırada, Kars’ta 0,76’yla 19. sırada, 1,13’le 35. sırada ve Ardahan’daysa 1,47’yle 41. sırada bulunulduğu tespit edilmiştir. 4-1/c’li kadın çalışanlardaysa Ardahan’da 1,16’yla 32. sırada, Iğdır’da 1,49’la 75. sırada, Kars’ta 1,52’yle 77. sırada, Ağrı’daysa 1,53’le 78. sırada olunduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular, 4-1/a ve 4-1/b kapsamındaki sigortalılarda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin son derece şiddetli şekilde etkisini hissettirdiğini desteklemektedir. Kadınların formel istihdamının sınırlılığı, 0,70’lik uzmanlaşma başlangıç eşiğine dahi çoğunlukla ulaşılamadığını göstermektedir. 4-1/c’lilerdeki olumlu durumsa, yerel iş piyasasına dayanmayan merkezi atama eksenli kamu personeline dayalı iş piyasası yapısından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. TRA2 Bölgesi, ve Bölge İllerinde Formel İstihdamda Kesimlere Göre İstihdamda Bölgesel Uzmanlaşma Değerleri ve Ülke İçi Sıralamaları

		Kars	Ağrı	Iğdır	Ardahan	TRA2	Türkiye
4-1/a	Değer	0,67	0,53	0,73	0,54	0,61	1,00
	Sıra	29	7	36	9
Tarım dışı 4-1/b	Değer	0,76	0,70	1,13	1,47	0,92	1,00
	Sıra	19	17	35	41
Tarım 4-1/b	Değer	0,76	0,70	1,13	1,47	0,92	1,00
	Sıra	19	17	35	41
Toplam 4-1/b	Değer	0,66	0,55	0,82	0,69	0,66	1,00
	Sıra	14	11	24	16
4-1/c	Değer	1,52	1,53	1,49	1,16	1,46	1,00
	Sıra	77	78	75	32

7.SONUÇ

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak fizyolojik değil, biyolojik cinsiyete dayalı olarak toplumun bireye biçtiği rol ve buna dayalı hak ve sorumluluklardaki ayrışmayla şekillenmektedir. Hak ve sorumluluklarda cinsiyete dayalı ayrışma ise, çoğu zaman cinsiyetler arasında eşitsizlikleri beraberinde getirmektedir. Çalışma hayatı içerisinde yer bulmaktaki güçlükten, çalışma hayatında yer bulunması durumunda da bulunan yerin mevki – konum –

gelir – iş güvencesi gibi pek çok açıdan cinsiyetler arasında ayrılmaya kadar geniş yelpazede eşitsizliklerle şekillenen bir durumdur. Bu çalışmada Türkiye’de geleneksel ekonomik yapının diğer bölgelere göre daha yoğun olduğu TRA2 bölgesi ve bu bölge içinde yer alan dört vilayetteki toplumsal cinsiyet eşitsizliği formel istihdam piyasası verilerine dayanarak analiz edilmiştir.

Formel işgücü piyasasında ücretler genel seviyesi genelde enformel sektördeki seviyenin üzerinde olup, genellikle daha vasıflı işgücünün istihdamına olanak tanımaktadır. Enformel sektördeyse düşük katma değerli işlerde düşük getiri elde edilirken güvencesiz istihdam hakimdir. Diğer bir deyişle prekarya özellikli işgücünün yer aldığı bir piyasa yapısı mevcuttur. Sığınmacılar, mülteciler, etnik azınlıklar, düşük eğitimliler, kadınlar bu alanda yaygın emek arz ederler. Dolayısıyla dual ekonomik yapının oluşu enformel sektörü güçlendirecektir. Çünkü genellikle teknoloji üretemeyen tarım toplumundan sanayi ve sanayi ötesi topluma dönüşüm sancıları yaşayan geçiş toplumlarında yaygındır. Ayrıca enformel sektörün geleneksel ekonomilerdeki yaygınlığının özünde, diğer sektörlerin cılız da olsa ekonomik aktiviteler içerisinde yer almasına rağmen nispeten yaygın sayılabilecek tarım sektöründeki üretim içerisinde hakim olan çalışan türünün ücretsiz yardımcı aile efradı olmasıdır.

TRA2 bölgesinde hem ülke geneline göre tarım ve hayvancılık yaygındır, hem de teknolojiye dayalı tarım dışı üretim son derece sığdır. Dolayısıyla da ülkenin diğer bölgelerine göre bu bölge, geleneksel ekonominin güçlü olduğu, dual ekonomik düzen içerisinde geleneksel ve modern ekonominin bir arada yaşadığı, işgücü piyasasında da formel-enformel istihdamın bir arada yaşandığı coğrafi alan özelliği göstermektedir. Modern ekonomilerde yaygın olan ücretlilerin formel sektördeki istihdamını tanımlayan 4-1/a’lılara göre özellikle Ağrı ve Ardahan, ülkede en düşük bölgesel uzmanlaşmanın yaşandığı iller arasındadır. Diğer iki oluşturan Kars ve Iğdır’da da parlak uzmanlaşma katsayı seviyesine erişildiğini iddia etmek oldukça güç olup Iğdır dışında uzmanlaşma başlangıcı oluşan hiçbir il bulunmamaktadır. Bu durumun özellikle tarım dışı 4-1/b’lilerde de benzer şekilde oluşu, TRA2 bölgesinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoğunluğuna, en azından işgücü piyasalarından açık kanıt sunmaktadır.

REFERENCES

- Alhowaish, A. K., Alsharikh, M. A., Alasmal, M. A., & Alghamdi, Z. A. (2015). Location Quotient Technique and Economy Analysis of Regions: Tabuk Province of Saudi Arabia as a Case Study. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 4(12), 1756-1761.
- Asaloş, N. ve Iordănescu, M. (2015). The Contribution of Clusters to Increase the Competitiveness of the Textile and Clothing Industry. Cluster Analysis using Location Quotient Method. *DE REDACTIE*, 66 (6), 370-380.
- Bağdatlı Kalkan, Seda (2018), Türkiye’deki İllerin Kadın Temsilietine Göre Kümeleneşmesi: Optimal Ölçeklemeye Dayalı Kümeleme Analizi Yaklaşımı. *Social Sciences Research Journal*, 7(4): 90-98.
- Berawi, M. vd. (2017). Producing Alternative Concept for the Trans-Sumatera Toll Road Project Development Using Location Quotient Method. *Procedia Engineering*, 2017, 171: 265-273.
- Çiftçi, M. (2018a). Türkiye’de Bölgelerarası Sektörel Verimliliğın Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 551-580.
- Çiftçi, M. (2018b). Türkiye’de Akademik İstihdamda Bölgesel Uzmanlaşma, Akademik İş Piyasası ve Öğretim Üyesi Rotasyonu. *EKEV Akademi Dergisi*, 22(73), 233-262.

- Çiftçi, M. (2018c). Trakya Alt Bölgesindeki Faaliyet Gruplarında İstihdama Dayalı Bölgesel Kümelene. *Diyalektolog*, (17).
- Demirdirek, Hülya ve Ülker Şener (2014), *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*, TEPAV yayınları, Ankara.
- Karaalp, H. S. ve Erdal, F. (2012). Sanayileşmenin Bölgesel Yığılması ve Komşu İllerin Büyümesi Gelir Farklılıklarını Artırır mı? Türkiye için Bir Beta Yakınsama Analizi. *Ege Akademik Bakis*, 12(4), 475.
- Karahan, C. B. ve Kırval, L. (2018). Türk Deniz Taşımacılığı Sektörünün Kümelene Analizi. *Journal of Transportation and Logistics*, 3(2), 63-80.
- Kartikawati, D. ve Sundari, M. T. (2019). The Role of Agriculture, Forestry and Fishery Sector in the Development of Malinau District (Location Quotient and Shift Share Approach). *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* 314(1), p. 012077).
- Kavas Urul, Asmin (2016), *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi - 2016*, TEPAV yayınları, Ankara.
- Kavas Urul, Asmin (2018), *Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi - 2018*, TEPAV yayınları, Ankara.
- Manavgat, G. ve Saygılı, F. (2014). Ege bölgesinde endüstriyel faaliyetlerin coğrafi yoğunlaşması üzerine bir analiz. Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı (4-6 Haziran 2014) içinde (s.1-12).
- Miller, Mark M., Lay James Gibson ve Eright N. Gene, “Location Quotient: A Basic Tool for Economic Development Analysis”, *Economic Development Review*, C. 9, S. 65, 1991, s. 65-68.
- Morrissey, K. (2014). Producing Regional Production Multipliers for Irish Marine Sector Policy: A Location Quotient Approach. *Ocean & Coastal Management*, 91, 58-64.
- Morrissey, K. (2016). A Location Quotient Approach to Producing Regional Production Multipliers for the Irish Economy. *Papers in Regional Science*, 95(3), 491-506.
- Niyimbanira, F. (2018). Comparative Advantage and Competitiveness of Main Industries in the North-Eastern Region of South Africa: Application of Location Quotient and Shift-Share techniques. *International Journal of Economics and Finance Studies*, 10(1), 96-114.
- Rani, H. A. (2017). Determination of Tourism İnfrastructure Development Priority in Weh Island–Aceh using Location Quotient. *Int. J. Emerg. Technol. Adv. Eng*, 7(2), 1-4.
- SGK (2018), SGK İstatistik Yıllığı 2017, Ankara.
- Sungur, Ö. (2015). TR61 (Antalya, Isparta, Burdur) Bölgesinde Sektörel Yoğunlaşmanın ve Yoğunlaşma Dinamiklerinin Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13 (3), 316-341.
- Şahin, M. T. ve Türkoğlu, T. (2017). Türkiye’ de Mobilya İmalat Sanayinin Mekânsal Kümelene Örüntüsü: 2003-2014 Yılı Karşılaştırmalı Lokasyon Katsayısı Analizi. s. 428-436, Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler Araştırmaları, Edt. B. Ayhan, vd. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Şahin, M. T., Yılmaz, M. ve Varol, Ç. (2018). Türkiye'de Bilgi Yoğun İş Hizmetlerinin (BYİH) Bölgesel Uzmanlaşma Örüntüsü. *DTCF Dergisi*, 58 (2): 1492-1521.
- Şener, Ülker ve Hülya Demirdirek (2014), *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması*, TEPAV yayınları, Ankara.
- TÜİK (2014), *Yaşam Memnuniyeti Araştırması*, 2013, Ankara.
- Turgut, Ayşe Şeyma (2019), Türkiye'deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı Ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38: 315-329.
- Urhan, F. B. ve Sandal, E. K. (2019). Türkiye Tekstil Endüstrisinin Mekânsal Örüntüsü: 2009-2015 Yılı Karşılaştırmalı Yerelleşme Katsayısı Analizi. *Uluslararası Coğrafya ve Coğrafya Eğitimi Dergisi* , (40), 172-189.